

si fuit indeliberatum, et solum in causa peccati nosum, reservationem non incurrit. — Adodo etiam, quod ad mores referre potest, si perjurium alicubi sit reservatum, et solum sit commissum per hos actus indeliberatos formaliter, qui solum ex antecedenti causa et voluntate imputantur, non esse censenda haec peccata reservata, quia revera in se non sunt peccata, et culpa sola, quæ fuit in causa, non fuit reservata. Et eadem ratione existimo, si sit imposta censura propter perjurium, non incurri per indeliberata perjuria, quæ in se non continent culpam mortalem, propter formalem indeliberationem, etiamsi causa culpabilis et voluntaria præexistat, quia illa revera non sunt perjuria, quæ proprie sint peccata mortalia. Nec ordinarie feruntur censura propter talia perjuria, sed propter illa, quæ cum actuali advertentia falsitatis et mendacii proferuntur.

7. *Remedia ad eritandam consuetudinem iurandi.* — Denique quod ad dispositionem spectat, tota difficultas est in vero proposito et remedio contra talem consuetudinem; nam sine dubio necessarium est propositum tollendi illam, et vitandi tale periculum, quia pertinet ad statum peccati mortalis, ut ostensum est. Quia vero propositum hoc solet esse valde instabile, et consuetudo quodammodo transit in naturam, et ita periculum est quasi intrinsecum et naturale, ideo difficile est judicare quando sit sufficiens. Verumtamen difficultas generalis est ad alias consuetudines peccandi, quæ difficillimam reddunt peccati correctionem, maxime quando non pendet lapsus ex occasione extrinseca, sed quasi ex innata fragilitate et infirmitate. Primum ergo supponendum est propositum absolutum, et de se efficax emendandi consuetudinem, et non jurandi nisi cum magna consideratione et veritate. De quo proposito credendum est pœnitenti, non obstante quacumque præcedenti frequentia et inconstantia ejus; quia sicut potuit mutari in malum, ita etiam in bonum, et ipse est sui accusator, defensor et testis. Supposito autem tali proposito, observandum est ut, si homo habet alias exter nas occasiones moraliter inducentes illum ad temere jurandum, illas auferat aliqui non sufficienter disponetur, si proximæ sint, et sine magno incommodo auferri possint. Deinde si sepius proposuit emendari, et non fecit, adhibenda sunt remedia convenientia, quæ ipse tenebitur acceptare judicio confessoris, qualia sunt frequentius confiteri, aliquam

eleemosynam vel orationem brevem facere pro singulis juramentis temere prolatis, vel similia. Denique si haec non sufficerent, in terdum erit utile differre absolutionem per aliquot dies, in quibus cogatur attentius vigilare, et contrariam consuetudinem aliquo modo inchoare. Et in his non est scrupulose procedendum, sed, facta morali diligentia, illa cum proposito censeri debet sufficiens. Quia non oportet ut confessor judicet alium non amplius pejeraturum, sed satis est, quod judicet illum in praesenti habere tale propositum, et facere quod moraliter potest, ut efficax sit; nec hujusmodi humanæ infirmitates efficacius curari ab homine possunt.

CAPUT IX.

AN JURAMENTUM ASSERTORIUM CUM AMPHIBOLOGIA FACTUM SIT PERJURIUM, VEL ALITER PECCAMINOSUM.

1. *Quibus modis committatur amphibologia in jurando.* — Amphibologia committi dicitur, quando jurans in alio sensu verba intelligit quam alius accipiat; hoc autem variis modis fieri potest. Primo, quando verba utrumque sensum habere possunt in significatione propria et usitata, ut contingit in vocibus aequivocis, ut si quis juret non comedisse rem tamquam aliis accipiat; hoc autem variis modis fieri potest. Secundo, potest quis uti ambiguo sensu, praeter propriam significacionem verborum, subintelligendo vel addendo aliquid, quod mente ipse concepit, licet non exprimat voce, ut variis exemplis statim declarabitur. Praeterea potest haec verborum illusio fieri, vel sine necessitate et justa causa, vel ad decipiendum alium cum documento illius, vel contra obligationem justitiae, vel solum ad ludendum et jocandum; vel fieri potest ex justa causa aut necessitate, quia vel injuste compellitur aliquis ad jurandum quod non tenetur, vel quia non potest aliter celare secretum, et fugere importunas interrogations.

2. *Prima assertio: non est intrinsece malum uti amphilogia in jurando.* — Dico ergo primo: non est intrinsece malum uti amphibologia, etiam jurando, unde nec semper est perjurium. Est certa et communis sententia, quæ statim exemplis et auctoritate simul cum sequenti assertione confirmabitur. Nunc declaratur ratione, quia loqui cum tali amphibologia non semper est mendacium; ergo nec est

intrinsece malum; ergo nec juramento id confirmare est perjurium, vel intrinsece malum. Antecedens probatur late ab Augustino, lib. contra Mendac., præsertim a c. 10, ubi variis exemplis Sanctorum hoc confirmat, illa defendens a mendaciis propter multiplicem verborum aut rerum significationem. Et ratio est, quia mendacium est dictum contra mentem, utique loquentis, quia ille est, qui tenetur verba suae menti conformare, nec tenetur semper illa conformare menti audiens; sed qui utitur verbis ambiguis in sensu consentaneo menti suæ, non potest dici loqui contra mentem. Ergo non mentitur, nec profert mendacium; ergo sic loqui non est intrinsece malum; solum enim ratione mendacii posset habere similem malitiam. Unde etiam concluditur, quod talem locutionem juramento firmare non sit perjurium, quia per illud juramentum non invocatur Deus in testem mendacii, quia illud non est mendacium; perjurium autem non est sine accusatione mendacii; loquimur enim proprie et rigorose de perjurio. Unde tandem concluditur, tale juramentum non esse intrinsece malum, quia habet veritatem, et facile habere potest alios comites, ut constat.

3. Contra hoc vero objici potest sententia Isidori supra tractata: *Quacumque arte quis juret, Deus tamen, qui conscientiae testis est, ita hoc accipit, sicut ille, cui juratur, intelligit.* Anast. etiam Nicæn., q. 73 in Scripturam, gravem habet sententiam hue spectantem. Cum enim distinxisset duplices dolos iniquos et artificiosos, quos Theologus appellabit formales et materiales, subdit de justis et sapientibus simulationibus: *Cavendum est, si quando opus fuerit ejusmodi mendacio (utique materiali) adversus hominum malitiam, ne sermoni addamus etiam jusjurandum: non enim assumes nomen Dei tui in vanum, et falsum juramentum ne diligas, et ne ad mundi negotia attrahas nomen Dei, etc.*; et hanc sententiam ex Basilio in Asceticis refert. Potestque ratione confirmari, quia licet in amphibologica locutione nomen Dei non invocetur ex directa intentione ad confirmandum falsum, tamen in re ipsa affertur ad confirmandum id, quod aliorum opinione est falsum; unde intellecta postea calliditate, falsum censebitur jurasse, qui sic juravit. Ergo tale juramentum contra reverentiam Dei est, et non caret culpa, quæ licet formaliter non sit perjurii, ad illam reducitur. Probatur consequentia, quia reverentia divina postulat, ut non solum ex intentione

ne verum juretur, sed etiam ut aliis, et in opinione illorum verum juretur, ne, quantum in nobis est, honor divini nominis minuatur.

4. *Isidorus explicatur, et alii Patres.* — Ad Isidorum jam supra respondimus, Deum ita accipere quantum ad obligationem dicendi verum, et non decipiendi proximum; unde illa sententia locum habet, quando aliquis irrationabiliter sic loquitur et jurat; unde cum ait: *Sicut ille, cui juratur, intelligit*, nos addere possumus: *Vel intelligere debet; nam si ipse inepte decipiatur ex sua inscitia vel iniquitate, alteri non imputabitur. Quando vero iniquus est dolus, tunc peccat quidem, qui sic jurat; an vero perjurus sit, statim dicemus. Ad Anastasium, seu Basilium, dico imprimis, insinuare illum, licet esse aliquando propter bonum finem vel officium dicere falsum, et proprium mendacium, non tamen licere tale mendacium juramento firmare; et sic supponit quidem falsum illa sententia; tamen ex illa hypothesi aliud verum dicit, scilicet, etiam si simplex mendacium in aliquo casu licitum esset, nullo modo id dici posse de perjurio. Quod etiam Augustinus, in d. lib. contra Mendac. optime confirmat; et ratio est, quia, licet mendacium possit habere aliquam proportionem cum homine, qui falli et fallere potest, non tamen cum Deo, qui est infallibilis veritas, et ideo semper fieret illi injurya, adducendo illum in testem mendacii, etiamsi per impossibile in aliquo casu non esset malum respectu hominis. Hæc autem doctrina quoad hypothesis illam nec vera est, nec in praesenti necessaria, quia per amphibologiam non dicitur mendacium, ut probavimus. Secundo, ille auctor non aperte profitetur errorem illum de mendacio; et ideo ne illum ei ascribamus, dici potest eum non dicere semper esse perjurum, aut malum jurare in sensu occulto et amphibologico, sed solum dicere, non quoties licet uti amphibologia, licere etiam illam juramento confirmare, quia major est reverentia adhibenda juramento, quam simplici sermoni, et ideo hæc juramenta regulatiter cavenda esse, quia non fiunt ut plurimum sine aliqua irreverentia et culpa, esto perjurium proprie non sit, ut dicemus. Et hoc fere modo respondendum est ad rationem; probat enim cavendum esse tale juramentum, ubi imminent, non vero probat esse per se malum.*

5. *Secunda assertio: quoties verba profertur in aliquo sensu proprio, vel secundum aliquam legitimam interpretationem intento,*

non committitur perjurium. — Dico secundo : intelligendo se non venire a tali loco peste infecto, ut Sylv. etiam dixit, verb. *Juramentum*, 3, q. 2, in fin.; et Navar., in *Manual.*, c. 12, num. 19; et Tolet., lib. 4 *Summ.*, c. 21, qui addit, habere hoc verum, etiamsi locus, de quo quis interrogatur, peste infectus sit, persona vero ista certa sit moraliter se non esse infectam. Addit Navar. exemplum de scholasticis, qui jurant se non fuisse locutos cum oppositoribus, cum revera fuerint locuti, non tamen de illis rebus quæ ad subornandum faciunt, vel non de illis rebus quæ contra statuta esse erederent. Præterea hue spectant omnes responsiones amphibologicae, quibus licet subterfugere interrogationem judicis non juridice interrogantis sub juramento, de quibus in 22, q. 690. Denique ad hoc etiam faciunt, quæ supra de obligatione promissori jura menti simulati diximus; et aliqua addemus de eodem juramento tractantes paulo inferius.

8. *Aliquæ orationes amphibologicae, quibus licite uti possunt, qui non tenentur jurare.* — Est autem haec sententia facilis et clara, quando exterior oratio sine ulla additione, vel conditione verbis non expressa, duplum sensum reddere potest, ut est illa, Non transivi isthac, quia hoc adverbium demonstrativum indeterminatam significationem habet, quæ potest loquentis intentione determinari. Similis est illa æquivocatio, quam ponit Glossa in c. *Negque*, 22, quæst. 2, scilicet, cum quis interrogatus an Petrus sit domi, respondit, Non est hic, accipiendo verbum *est*, pro verbo *comedit*, quando bono fine et justa causa vult occultare illum, qui fortasse ad vindictam queritur. Similis est æquivocatio in nomine *sororis*, quam notavit Glossa, in cap. ult., 22, q. 2, verb. *Sororem*. Et ratio est clara, quia tunc oratio etiam exterior in rigore est vera in uno sensu per illam significato; ergo qui in illo sensu illam profert, et jurat, nec mentitur, nec est perjurus, etiamsi sciat alium acceptum verba in alio sensu, et fore decipiendum, quia aliud est quod audiens intelligit, aliud quod loquens dicit. Imo si justam causam habeat sic loquendi et jurandi, per se loquendo non peccabit, permittendo alium decipi, quia non tenetur homo semper vitare deceptionem alterius, quam revera ipse non facit, sed alius se ipsum decipit. Sicut interdum licet facere aliquid permittendo occasionem peccandi, quam alius accipit, et ego non do, quantum in me est. An vero idem sit, quando amphibologia in verbis solis externis non apparent, dicemus cap. sequenti.

6. Secundo, si quis mutuo accepit nummos, quos postea solvit, et ab eo iterum postulenter in judicio, in quo probare non potest se illos solvisse, interrogatus a judice potest absolute negare se illa mutuo accepisse, subintelligens, vel non iterum accepisse, postquam illos solvit, vel non ita accepisse, ut illa debat, vel non ita ut aperire teneatur. De quo exemplo cum aliis non paucis videri potest Covar., lib. 1 *Variar.*, c. 2.

7. Tertio, si exemptus a gabella solvenda, interrogetur an talem vel talem rem portet, potest absolute jurare non portare, intelligendo non ita portare, ut gabellam debeat, ne si fateatur portare, injuste cogatur gabellam solvere, ut de clero dixit Sylvest., verb. *Mendacium*, q. 6, ubi alia exempla adducit. Unum est vulgare de illo, qui interrogatur an reus hac transierit, nam potest jurare non transisse hac, designando locum quem pede tangit, vel manu, quod de B. Francisco refert Navar. supra, et in *Manual.*, c. 12, n. 8, ex aliis auctoribus. Aliud est de illo, qui interrogatur an veniat de tali loco, qui falso putatur peste infectus, re tamen' vera non est, nam potest absolute negare cum juramento, sub-

CAPUT X.

AN LICEAT JURARE CUM AMPHIBOLOGIA SOLA MENTE CONCEPTA?

1. Amphibologia, de qua in capit. præced. locuti sumus, sensibilis vocari potest; mentalis autem erit, quando exteriora verba præcise sumpta non habent significationem propriam et completam, in qua verum sensum efficiant, distracthant autem a propria significatione per aliquam restrictionem interius conceptam. Et tunc major est difficultas, quia ex propositione exteriori et interiori restrictione non fit unum, nec est in potestate mea conjungere illa ad unum significandum; ergo semper propositio verbis expressa manet falsa; ut, verbi gratia, dicit aliquis, Non comedi tal rem, et interius subintelligit hodie, certe si illam comedit heri, falsam dicit et mentitur, quia negatio illa absoluta est, et totum negat, neque cadit in restrictionem tantum interius apprehensam. Unde illam locutionem juramento firmare perjurium videtur. Atque ita tenet aperte Cajet., d. quæst. 89, art. 7, dub. 2, circa ad 4, ubi de juramento promissorio tractat, sed loquitur de illo ut assertorium est, quia hoc dubium non potest ad illud juramentum sub alia ratione applicari. Et rationem reddit Cajetanus generalem omnibus juramentis assertoriis, scilicet quia restrictione concepta non obstat quominus oratio exterior prolata falsa sit. Et ita sequitur et declarat ibi Arag., circa eamdem solutionem, ad 4, concl. 2; et Soto, d. lib. 8, quæst. 1, art. 7, ad 4, qui multa in eamdem sententiam habet de juramento assertorio in judicio lib. 5, q. 6, art. 2, circa finem.

2. Contrariam nihilominus sententiam constantissime defendit Navar., in d. c. *Humanæ aures*, et in c. *Inter verba*, concl. 6, corol. 65, an. 398, et in Man., c. 12, n. 9 et 19, et c. 18, n. 61, et c. 25, n. 43; et ad illam confirmandam multa eruditæ allegat et accumulat. Tenet etiam Sylvest. supra, et *Juramentum*, 4, q. 7; Angel. *Juramentum*, 5, n. 9, quatenus dicunt non esse perjurum, qui coactus jurare se aliquid facturum, mente concipit. Si licite potuerō, vel si debuero, aut aliquid simile; dicunt enim, non solum non teneri postea, sed etiam nec mentiri de præsentī. Quod etiam affirmat Lud. Lop., in *Instit.*, p. 4, n. 52; et Navarr., d. c. 12, n. 14. Et idem supponunt, qui affir-

mant, mulierem, quæ per excommunicacionem cogitur accedere ad virum, quem certo novit non esse suum propter occultum impedimentum irritans, si sit in periculo mortis, posse jurare se accessuram ad illum, subintelligendo mente. Si licite potuero, et in eo non mentiri, nec pejerare: Angel., *Juramentum*, 4, in prine.; Sylvest. supra; Tabien., eod., n. 14; Armil., num. 16; et alii. Imo Sot. etiam fateatur licitum esse alicui jurare se nescire, quod revelare non potest aut non tenetur, subintelligendo, *Nescio ut tibi dicam*. Nescio autem quid peculiare invenit in verbo *nesciendi*, magis quam in verbo *videndi*, *audiendi*, aut *faciendi*, ut in illo admittat restrictionem subintellectam, et neget in aliis, cum possit adhiberi cum non minori proportione.

3. Sed inquit verba esse signa conceptuum, et ideo citra mendacium adjungi commode verbo *nescio* limitationem illam, *ut dicam*, non tamen ita accommodari verbo *non feci*, aut *non vidi*. At hoc gratis dicitur, tum quia etiam verba sunt signa rerum, et actionum et visorum; tum etiam quia, esto illa restrictio non esset accommodata, non deessent aliæ. Ipse enim adjungit, quando judex non potest legitimate interrogare de occultis, in ipsa sua interrogatione quasi ipso jure excipi occulta: et ideo recte illi responderi *non feci*, subintelligendo *publice*, seu *non feci*, ita ut factum *sub tua interrogatione comprehendatur*. Et ita etiam concessit aperte Cajet., tom. 1 *Opusc.*, tract. decem et septem responsionum, in 5, ad 1, et Adrian., in 4, mater. de *Confess.*, q. de *Sigillo*, et Tolet., lib. 5 *Summ.*, c. 58, n. 3.

4. *Resolvitur quæstio, et asseritur licitam esse amphibologiam mentalem cum certa limitatione.* — Hæc ergo sententia practice securissima et in rigore vera est. Dummodo non ad libitum quis loquatur, et restrictionem concepiat proportionatam verbis et materiæ, de qua tractatur, vel saltem quæ, si voce exprimeretur, et cum alia parte orationis coniungeretur, congruum et verum sensum efficeret, ex quo apta et conveniens responsio resultaret. Quod si quis forte rudis sit, et nesciat in particulari amphibologiam concipere, consilium erit ut intendat negare vel affirmare in sensu, qui veritatem in re ipsa contineat. Ad hoc autem necesse est ut saltem in genere sciat, et sibi persuadeat, in aliquo vero sensu posse se negare quod revelare non teneatur, quamvis in particulari nesciat modum; nam si hoc etiam generaliter ignoret, nullo

modo poterit in vero sensu loqui, et ideo nisi plane et simpliciter loquatur, pejerabit.

5. Sic ergo explicata, sententia hæc fundatur ratione, respondendo ad fundamentum contrariæ sententiae. Navarr. ergo, in d. c. *Humanæ aures*, q. 1, sic argumentatur: *Sicuti datur oratio pure vocalis, pure scripta, et pure mentalis, ita potest dari oratio mixta, id est composita ex verbalibus terminis et mentalibus; ergo veritas talis orationis mixta non est pensanda secundum unam vel aliam partem, sed secundum integrum sensum, qui ex tota oratione sic composita resultat.* Ergo cum loquens intendit confidere unam orationem ex verbis expressis in voce, et restrictione in mente concepta, nulla est falsitas in voce (ut contraria opinio sumebat), quia non est illa tota oratio, quæ affirmatur et negatur. Et licet voce dicat, *Non comedi*, mente subintelligendo, *hodie*, quamvis negatio appareat absoluta, revera non est nisi restricta, et ita obstatre optime potest, ne tota oratio falsa sit. Consequentiae manifestæ sunt. Antecedens probatur a Navarro, solum a paritate rationis, quia a toto (inquit) ad partem cum identitate rationis est bonum argumentum. Sed instari potest, quia oratio vocalis, scripta, et mentalis, non distinguuntur ut totum et pars, sed ut quædam tota, quarum singula habent suas partes proportionatas; unde illo argumento non satis ostenditur, quod sicut dantur illa membra pura, ita possint dari mixta. Quia termini vocales sunt apti, et proportionati ad componendam orationem vocalem; terminus autem mentalis non videtur habere proportionem ad componendam unam orationem cum termino vocali, quia sunt diversorum ordinum, et non recte uniuntur et colligantur, quod necessarium est ad componendum unum totum. Et difficile concipitur, quod si ego nunc scribo: *Deus est*, et mente concipio *Angelus*, ex illa oratione scripta, et hoc termino mentali tanquam prædicto, fiat una falsa propositio.

6. Et in ordine ad mores augetur difficultas; quia omnis oratio constituitur in genere signi; ergo ut termini componant unam orationem, quæ unam significationem habeat, oportet ut omnes termini sint ejusdem ordinis, et cum proportione significant. Hoc autem non invenitur in illis terminis; nam mentalis est signum spirituale, et de se solum significat concipienti, unde non est aptum signum aliis; vocalis autem oratio est signum sensibile, et de se ordinatur ad significandum aliis,

et ex hac parte non videtur apte componi cum interno et mentali termino; neque inde potest resultare una oratio vera, quatenus est sensibilis et humana locutio. Et idem est de vocali et scripto terminis, nam oratio vocalis est signum transiens, unde de se solum significat presentibus, et quamdiu profertur, scripture vero est signum permanens, et de se ordinatur ab absentes, tam loco quam tempore. Non ergo potest oratio scripta determinari quoad veritatem, vel falsitatem per vocalem restrictionem, quia transit, et permanet scripta oratio semper significans verum vel falsum, prout scripta est. Confirmatur, quia qui scriberet Christum non esse mortuum, mente concipiens ut Deum, plane scriberet propositionem hæreticam, etiamsi ipse non esset interius hæreticus, et in scribendo falsus esset, licet in sentiendo non esset; ergo signum est, ex illa scripture, et conceptu mentis non fieri unum, et propositionem scriptam falsam esse, non obstante mentis determinatione. Denique alias nullus esset sermo certus inter homines, sed quilibet posset loqui et scribere quæ vellet, concipiendo mente sensum, quem verba secundum aliquam significationem non faciunt, quod est contra omnem fidem humanam, nec minus nocet societati hominum, quam apertum mendacium.

7. Sed nihilominus probabilis est dicta ratio Navarri, quia compositio et prolation orationum significantium mentem, libere fit pro hominis voluntate; ergo potest illas compondere ex terminis diversorum ordinum, atque adeo facere propositiones mixtas, quæ non habeant plenum sensum in ore, nisi ut conjunguntur menti. Sicut Greg. in Ezech., initio, dixit Prophetas interdum conjungere verbum, quod ore sonat, verbo mentis. Nec refert quod conceptus et vox sint signa et res diversi ordinis, quia unum integrum signum potest componi ex sensibili et insensibili; sicut sacramentum ex confessione et contritione, vel sicut Eucharistia ex speciebus sensibilibus, et Christo invisibili. Potest etiam ita explicari, nam potest quis inchoare alte propositionem, et consummare illam voce adeo sumissa, ut alter non percipiat ultimam determinationem seu restrictionem; tunc autem nemo negabit illam esse unam propositionem, quia est pure vocalis. Item constat illam esse in se veram prout integra est, quamvis non sit vera, ut ab altero percipitur. Et ita quoad effectus morales, iidem sequi videntur ex tali modo loquendi vel jurandi; ut si quis dicat clare: *Non*

feci, et submisse obmurmuret, *hodie*, perinde se habet, quoad significandum aliis, ac si mente tantum conceperet restrictionem.

8. Præterea est alius modus in re æquivalens, videlicet, si quis intendat materialiter illa verba proferre, et ad majorem securitatem, cum incipit dicere: *Juro*, interponat submisse et secum hæc verba, *me dicere*, et alte concludat, *quod non feci*. Sic enim verissima est assertio tota, et illud: *Non feci*, non profertur ut ratio integra, sed ut unum extremum propositionis; ita ergo fieri posset mente tantum concipiendum illud, *me asserere*, quia quoad effectum moralem perinde est. Denique potest aliter explicari ratio, quia liberum est homini mentem suam exprimere vel non exprimere; ergo est etiam liberum inchoare expressionem, et non finire. Ergo cum in mente totum hoc concipio: *Non feci* *hodie*, possum inchoare expressionem hujus conceptus, et non finire illam; ergo licet dicam, non feci hoc, et ibi sistam, animo non finiendo propositionem, in rigore non mentior. Quia nondum finivi sermonem meum, et non intendeo per illa sola verba aliquid integre significare; ergo licet jurem, non jurabo falsum, quia non intendeo jurare quod exterius sonat, absque alio, quod mente concipio.

9. Faciuntque ad hoc confirmandum duo modi loquendi Christi ab Evangelistis relati. Prior est Mar. 13: *De die illa nemo scit*, etc., *neque Filius*; nam licet hic locus varias habeat interpretationes, quas in 1 tom. de Incarnatione tractavi, tamen in quacumque necesse est aliquid subintelligere; quod in verbis non est expressum, ut: *Neque filius scit ut revelet*, vel: *Non scit a se*, vel: *Non scit ex humanitate*, aut aliquid simile. Alter locus est Joann. 7, ubi Christus dixit fratribus suis: *Ego non ascendam ad diem festum istum*, et tamen paulo post refertur ascendas, ubi necesse est aliquid subintelligi, quia Christus non ignorabat quid esset facturus. Subintelligitur ergo, vel: *Non ascendam vobiscum*, vel: *Non publice*, sicut solo, et utrumque videtur declarasse Evangelista, paulo post subdens: *Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc et ipse ascendit ad diem festum, non manifeste, sed quasi in occulto*. Cum enim refert, postquam fratres ascenderunt, tunc ipsum ascendas, indicat priorem intellectum, scilicet, non ascendam vobiscum, nam hoc impletum est; separatum vero ascendendo non egit contra verba in sensu a se intento. Cum vero Evangelista accurate animadvertis, *non publice*, sed occulte ascendas, indicat alte-

ram interpretationem, quæ non est omnino diversa, sed ex utraque una conficitur. Vel etiam potuit esse æquivocatio in verbo *ascendam*, fratres enim loquebantur de ascensione ad festum agendum, ipse autem de ascensione ad patiendum, quod significat ratio ab ipsomet Christo subjuncta: *Ego autem non ascendam ad diem festum hunc, quia meum tempus non dum impletum est*. Ut præteream varios alios modos, quibus locus ille exponitur.

10. *Quam caute utendum sit amphibologia in juramentis.* — *Hic modus loquendi solum ex justa causa et necessitate licet.* — Nihilominus cavendum est, ne hinc homines sumant nimiam licentiam ita loquendi vel jurandi, nam id sine dubio esset contra bonos mores, et contra sermonis simplicitatem, ut sic dicam, necessariam ad humanam societatem. Addendum igitur est, hunc loquendi modum per amphibologiam, et præsertim per sermonem mutilatum in verbis, et quasi integratum ex conceptibus, non esse licitum, nisi ex justa causa et necessitate, et si aliter fiat, culpam committi, et si addatur juramentum, regulariter esse grave peccatum. Ita sentiunt communiter Doctores allegati, præsertim Cajet. et Sot., Navar., c. 12, n. 8, et in d. c. *Humanæ aures*, q. 3; et sumitur ex sententia Isidor. saepè citata, in cap. *Quacumque arte*, 22, q. 5, ubi pro regula ponit: *Quacumque arte quis juret, Deum ita accipere, sicut ille, cui juratur, intelligit*, quæ saltem vera est, quando nulla est honesta ratio in alio sensu loquendi, quoad obligationem simpliciter et pure loquendi. Unde est illud Ambrosii, lib. 3 Officiorum, c. 12: *Unusquisque simplicem sermonem proferat, vas suum in sanctificatione possideat, nec fratrem suum circumscriptione verborum inducat*. Hieronymus etiam ad Galat. 2, c. *Utilem*, in quæst. 2, docet quidem simulationem aliquando esse licitam, dummodo in tempore, et cum utilitate (utique honesta et rationabili) fiat; ergo omnino voluntarie, et sine causa uti hoc genere juramenti, contra rationem est, atque adeo peccatum. Solum ergo licet, quando aliquis injuste vel importune cogitur ad aperiendum aliquid, et jurandum, quod sibi non expedit revelare; quando autem quis vel justæ interrogationi respondet, vel ipse voluntarie se offerit ad loquendum, simpliciter loqui debet, prout sit alium accipere.

CAPUT XI.

QUALE PECCATUM SIT, SINE RATIONABILI CAUSA
UTI AMPHIBOLOGIA, PRÆSERTIM MENTALI, IN
JURANDO.

1. Quæritur an detur mendacium et perjurium in tali modo loquendi. — Ut ratio et gravitas hujus culpæ magis intelligatur, quærimus an sic loqui sine causa, sit in rigore mendacium, et consequenter, si juramento firmetur, sit proprium perjurium. Utrumque enim videtur affirmandum, quia locutio illa est contra virtutem veritatis; ergo est mendacium; ergo juramentum illi additum est perjurium. Consequentiæ videntur claræ. Et antecedens patet ex doctrina Aristotelis, 4 Ethic., cap. 7, quem imitatur D. Thomas 2. 2, q. 109, art. 1, ad 2; docet enim ad veritatem pertinere ut homo unumquodque, quale est ipsum, dicat atque ostendat tam vita quam verbis; et eum, qui sic se gerit, dicit esse veracem, sentiens alium esse mendacem, quem simulatorem vel dissimulatorem vocat. Sed negari non potest quin amphibologia sit quædam simulatio; ergo si absque justa causa fiat, est veritati contraria, atque adeo mendacium.

2. Necessitas excusat amphibologiam a mendacio. — Dices: si tunc est mendacium, semper erit, etiamsi ex quacumque causa fiat, quia mendacium non desinit esse mendacium propter justum finem, alias interdum esset licitum. Respondetur negando sequelam, quia malitia non est carentia omnis bonitatis, sed debita inesse. Quoties autem necessitas non requirit amphibologiam, debita est nostro sermone simplicitas in sensu usitato et concepto ab audiente; et ideo tunc carentia veritatis in illo sensu est vitiosa et contraria veritati, ac subinde in rigore videtur esse mendacium. Quando autem intervenit necessitas, tunc illa carentia est pura negatio, quia contraria significatio non est debita; et ita illa carentia non est vitiosa, nec constituit mendacium, quia superest aliis sensus verus accommodatus locutioni. Neque propterea fit ut mendacium interdum liceat propter extrinsecum finem, sed fit ut desinat esse mendacium, quod tale fuisse, causa non interveniente. Neque etiam sequitur ut semper desinat esse mendacium, quod propter bonum finem profertur, sed oportet ut verba in aliquo vero sensu profrantur. Nam si hoc non habuerint, non poterunt honeste proferri propter ullum finem; si

autem hoc habuerint, et aliis simplicior sensus non sit debitus, et qui loquitur sciat in debito sensu loqui, semper poterit excusari mendacium.

3. Confirmatur præsens opinio. — Atque hæc sententia satis probabilis videtur, eique favet illud, nomine Aug., de Confl. virt. et vit., cap. 19: *Fallacia, atque mendacium unum dicuntur; fallacia autem fit ingenio, mendacium autem simplici verbo.* Quod exemplo declarans, fallaciam ponit in amphibologia; ut si quis petenti respondeat: *Non habeo quod tibi possim dare*, occultans quod sibi reservat, dicit esse fallaciam; si vero simpliciter respondeat: *Non habeo*, dicit vocari mendacium. Utrumque autem concludit esse cavendum, quia utroque modo mentitur quis, et proximum diecipit. Ergo saltem debet hoc intelligi, quando fallacia est sine causa, et deceptio est activa, ut sic dicam, et non tantum passiva, seu permissiva. Et in eamdem sententiam se ostendit valde propensum Aug., libr. contra Mendac., et aliis locis, quæ late referuntur, 22, q. 2, c. *Cum humilitatis*, et sequentibus. Denique facit c. 1, eod., ubi generaliter definitur, *perjurium esse nequiter decipere credentem*: ergo quoties amphibologia, qua alius decipitur, est iniqua, et juramento firmatur, est perjurium, quia est juramentum, quo nequiter decipitur proximus.

4. Astutia est vitium prudentiae contrarium. — Nihilominus contraria pars in rigore videatur vera. Primo, quia qui sic loquitur et jurat, non intendit falsum dicere vel jurare, ut supponitur, et id, quod dicit, in rigore non est omnino falsum, sed aliquem sensum verum habet, quem ipse intendit et profert; ergo in rigore nec mentitur, nec jurat. Probatur consequentia, quia ut dixit Gregorius: *Humanæ aures talia verba judicant, qualia exterius sonant; divina vero judicia talia audiunt, qualia ex intimis proferuntur*, 22, quæst. 5; intentio enim discernit actionem. Minor autem declaratur, quia cum quis profert verba ambigua, licet ipse teneatur in uno sensu loqui, non ideo privantur verba altera significatione, quam secundum se habent, vel habere possunt; ergo, licet quis peccet non utendo verbis in sensu quem debet, potest nihilominus loqui in sensu vero, et consequenter non mentiri, licet aliter peccet. Confirmatur ex doctrina D. Thomæ 2. 2, quæst. 55, art. 3, ubi astutiam ponit inter vitia prudentiae contraria, et inter astutias vitiosas numerat in articulis sequentibus dolum et fraudem; et præsertim art. 3, ad

2, declarat astutiam uti aliis vitiis ad exequendum intentum suum, ut avaritia, vel injustitia. In præsenti autem illa amphibologia videatur esse astutia quædam iniqua; non est ergo in rigore mendacium, sed imprudentia, a qua procedit vel injusta deceptio, vel simulata locutio indebita, vel irreligiositas, si ad datur juramentum. His ergo modis est vitiosa illa locutio, licet non sit mendacium.

5. Explicatur quomodo prædicta amphibologia non repugnet veritati. — Potest tamen esse peccatum mortale, et habere injustitiam adjunctam. — Nec refert quod simulata locutio indebita, et per excessum repugnare videatur veritati et fidelitati humanæ, quia non repugnat per defectum veritatis, vel contrarietatem falsitatis, sed per nimiam occultationem veritatis revelandæ, et per quamdam circumventionem dolosam, quæ licet sine rigoroso mendacio fiat, simplici veritati contraria est. Est ergo illud aliud genus peccati, quod frequenter habet injustitiam adjunctam, et in hac parte potest esse mortale. Adjungere vero ibi juramentum, est clara irreligiositas, quia est sumere nomen Dei in vanum, et saltem deest comes judicii et justitiae; non tamen est in rigore perjurium, ut dictum est, quia non deest veritas. Poterit vero facile participare rationem scandalii, propter speciem externam perjurii, quæ secundum reductionem quamdam ad malitiam perjurii pertinet. Poterit etiam esse perniciosa dolositas, si cum injusto documento proximi fiat, et inde poterit esse peccatum mortale injustitiae, et inde etiam augebitur irreligiositatis malitia.

6. Et hæc maxime procedunt, quando verba ipsa in aliquo sensu habent vel recipiunt significationem ambiguam, sive id sit propter multiplicem significationem, quam ex se habent, sive propter occurrentes circumstantias, cum quibus conjuncta, et interrogationi in debito sensu accommodata, verum aliquem sensum recipiunt, ut fere contingit in casibus supra positis. Quando autem solum suppletur sensus per internam additionem mere voluntariam, probabile est non excusari proprium mendacium et perjurium, licet sit res dubia; nihilominus tamen in rigore non est perjurium, licet sit grave peccatum. Supererat hoc loco dicendum de malitia facti juramenti ex defectu intentionis jurandi, sed quia illud frequentius contingit in juramento promissorio, et in illo habet specialem difficultatem, infra commodius tractabitur.

CAPUT XII.

UTRUM JURAMENTUM ASSERTORIUM, CUI JUDICIUM VEL JUSTITIA DEEST, SIT MORTALE PECCATUM?

1. Aperitur sensus quæstionis. — Blasphemia accidentaria est juramento — Diximus de rigoroso perjurio ex defectu veritatis, quæ est præcipua in juramento; nunc de defectibus aliorum comitum breviter dicendum est. Debet autem intelligi quæstio præcise; nam, ut dixi, hi defectus se habent sicut includens et inclusum: nam juramento, cui deest veritas, etiam deest judicium; et e converso tantus potest esse defectus judicii, ut redundet in defectum veritatis, et ex ea parte sit peccatum mortale, juxta supra dicta de juramento incauto. Hic vero præcise considerandus est unusquisque horum defectuum sine aliorum admixtione. Multoque majori ratione abstracti sunt alii defectus accidentarii juramento, ut erit blasphemieæ pravitas, si tanta sit turpitudine in modo jurandi, ut in illam declinet; illa enim accidentaria est juramento, ut tale est, ideoque ad præsentem disputationem non pertinet; sed de illa suo loco dictum est.

2. Quod peccatum non dicatur mortale ex genere. — In quo distinguatur peccatum mortale a veniali ex genere. — Supponimus deinde, in quocumque defectu trium comitum juramenti committi peccatum aliquod; difficultas ergo est, quando solum est in judicio vel justitia, an sufficiat ad peccatum mortale. Et ratio dubitandi potest sumi ex D. Thoma, q. 98, nam in art. 1 et 2 dicit, hæc esse perjuria, et in art. 3, concludit perjurium esse peccatum mortale, loquens de perjurio in eadem generalitate. Ratione item declaratur, quia juramentum vanum quocumque modo est peccatum contra religionem, et contra illud præceptum Decalogi: *Non assumes nomen Dei tui in vanum*: ergo ex suo genere est peccatum mortale; ergo ex vi illius deordinationis præcise poterit esse mortale in aliqua materia. Prima consequentia patet, quia illud peccatum dicitur ex suo genere mortale, quod opponitur gravissimæ virtuti, et præcepto; tale autem est præceptum illud, et virtus religionis. Et similiter probatur consequentia secunda, nam in hoc distinguitur peccatum mortale ex suo genere a veniali ex suo, quod hoc nunquam potest fieri mortale, nisi ex accidentalí